

MANDAT FOR UTREDNING OM FENGSELSTILBUDET TIL KVINNER UNDER STRAFFEGJENNOMFØRING OG I VARTEKT

BAKGRUNN

Kvinner utgjør omlag 5 % av alle innsatte. De siste 10 årene har det årlig vært mellom 155 – 220 kvinner i norske fengsler. Med en fangepopulasjon bestående av 95 % mannlige innsatte er fengselsarkitektur, sikkerhet, aktiviteter, programvirksomhet mv. i liten grad bygget opp om kvinner som en egen gruppe med spesifikke behov og rettigheter som må ivaretas for å sikre likeverdig forhold med menn. Det er særskilt utfordrende der hvor det er kvinneavdelinger i mannsfengsler.

Cirka 60 prosent av kvinnene med ubetinget dom på fengselsstraff gjennomfører straffen med elektronisk kontroll i eget hjem (jf. årsrapport fra KDI 2021). EK og øvrige straffegjennomføringsformer og reaksjoner i samfunnet så som RK, ND, og samfunnsstraff ivaretar behov og nærhetsprinsippet på bedre måter enn straff i fengsel, men denne utredningen skal avgrenses til å se på fengselsstruktur for kvinner.

Sivilombudet, Likestillings- og diskrimineringsnemda, JURK, Røde Kors, Universitetet i Oslo og internasjonale tilsynsorganiser har undersøkt eller påpekt forholdene for kvinner i fengsel. Funnene er, i korthet, at forholdene for kvinner ikke møter internasjonalt og nasjonalt lov- og regelverk. Kriminalomsorgens rapport av 2015, «Likeverdige forhold for kvinner og menn under straffegjennomføring» foreslår en rekke tiltak for å styrke kvinners forhold i fengsel. Flere inngår i Strategi for kvinner i varetekt og straffegjennomføring (2017-2021). Delmål 1 i strategien er: «Kvinner i fengsel skal være adskilt for menn». Dette målet er ikke nådd; ved fire fengsler gjennomfører kvinner fortsatt straff sammen med menn. I strategiperioden har Kriminalomsorgen avviklet avdelinger med samsoning. Færre dommer har muliggjort avviklingene, men med omkostninger i form av lengre reisetid for kvinner, især for kvinner fra nord. Samlet sett er kvinnekapasitet i Norge blitt redusert, noe som gir en sårbarhet ved økning av kvinnelige domfelte og/eller ved innsettelse av kvinner med særlige behov.

Det har over tid vært en økning av psykisk syke, utagerende og selskadende kvinner i fengsel. Dette skjer samtidig som antallet døgnplasser i psykiatrien er blitt halvert de siste 20 årene. For å kunne håndtere denne gruppen ble et av fengslene som ble avviklet i 2021 gjenåpnet for å ta imot noen av disse kvinnene. I tillegg har alvorlig psykisk syke kvinner ved flere tilfeller blitt overført til mannsfengsler grunnet manglende sikkerhetsceller i kvinneavdelinger/fengsler.

AVGRENSNING

Arbeidsgruppen skal kartlegge utviklingen og omfanget, dvs. størrelser som alder, bosted, lovbrudd, registrerte hendelser, bruk av sikkerhets celle/seng, straffegjennomføringsalternativ etc. over tid, for kvinner og mindreårige (jenter) under Kriminalomsorgens ansvar.

Arbeidsgruppen skal vurdere ulike alternativer for straffegjennomføring for kvinner idømt ubetinget fengsel og forvaring innenfor dagens kapasitet, herunder behov for spesialavdelinger eller spesialbygg, ombygging av eksisterende bygg, omgjøring av fengselsplasser for menn og vurdere et eventuelt behov for nybygg på lang sikt.

Utredningen skal ta utgangspunkt i kunnskap om kvinnelige domfeltes behov, som er godt belyst i rapporter fra ulike instanser nevnt over.

Utfordringene er nasjonale og utredningen skal ta minst ta høyde for, men ikke begrenses til følgende alternativer:

- 1) Etablering av ny bygningsmasse på Bredtveit fengsel.
- 2) Omstrukturering av kvinne- og manns plasser innenfor dagens bygningsmasse.
- 3) Avvikling av 4-manns cellene på Ravneberget
- 4) Bygningsmessige endringer ved øvrige enheter for å sikre tilstrekkelig atskilt straffegjennomføring av tilstrekkelig god kvalitet.

Alternativene skal ta hensyn til vurderingskriterier som nærhetsprinsippet, fordeling av straffegjennomføring i fengsel og samfunn samt mulighet for progresjon.

Sammensetning av arbeidsgruppen:

- Heidi Bottolfs, KDI (leder)
- Øyvind Alnæs, KDI (sekretær)
- Helene Støversten, KDI
- Benny Andersen, KDI
- Tanja Ødegård, Region Sørvest
- Leif Skaug, Østfold friomsorgskontor og Ravneberget fengsel
- Doris Bakken, Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt
- Ane Haga, Bergen Fengsel

KDI etablerer en referanse gruppe med representanter fra fagforeningene for å sikre partssamarbeidet.

KDI etablerer en styringsgruppe som følger arbeidsgruppens utredning. Styringsgruppen består av etasledelsen.

Arbeidsgruppen skal levere sin anbefaling til Direktøren innen 15.03.2023